

MODULE 2

Rerum Novarum

Overzicht inhoud :

1. Vakoverschrijdende aanpak (Engels / levensbeschouwelijke vakken)
Opzoekwerk in groepen
2. Individueel werk
Individuele zoekoefening

De encycliek Rerum Novarum

“On the Condition of the Working Classes”

Inleiding

Eind 19^e eeuw geeft de kerk een belangrijk signaal naar de maatschappij. De paus schrijft de encycliek Rerum Novarum. Voor Priester Daens is het document duidelijk een leidraad met hoop voor een betere toekomst: als dit geschrift opgevolgd wordt, zal de arbeider zijn situatie echt kunnen zien verbeteren.

Wie als gelovige beleidsverantwoordelijkheid draagt, moet immers rekening houden met het standpunt van de paus en met een nieuwe visie op de inrichting van de maatschappij.

De encycliek is zo belangrijk dat hij jaarlijks nog steeds herdacht wordt.

Werkmethode:

Na deze korte inleiding door de leerkracht, kunnen leerlingen aan de slag voor een korte verkenning:

Stap 1:

Alle groepjes leerlingen beantwoorden de volgende vragen.

Ga na:

-Wat is een encycliek en wat is het belang ervan, waar komt het woord encycliek vandaan?

Een encycliek is een belangrijke pauselijke brief, waarin de paus zijn leergezag inzake geloof en zeden uitoefent. Het is m.a.w. een rondzendbrief.

Het woord encycliek is afgeleid van het Latijnse encyclica en het Griekse egkuklios, wat 'rondgaand' betekent (kuklios is 'kring'). Net als de apostelen communiceerden de bisschoppen in de oudheid met hun kerken of collega-bisschoppen door middel van litterae encyclicae, 'rondzendbrieven'. Deze brieven waren van doctrinaire of pastorale aard.

"Een encycliek is een belangrijk document voor de katholieke kerk. Meestal worden er belangrijke richtingen en aanwijzingen in gegeven inzake de katholieke leer. Het zijn geen wetgevende teksten, zoals de teksten van het kanoniek recht, maar hebben wel veel moreel leergezag vanuit het Vaticaan. Een encycliek wordt dan ook door de paus geschreven." (www.isidorusweb.nl)

-Wie heeft deze encycliek geschreven?

Paus Leo XIII

-Wanneer is die encycliek geschreven?

15 mei 1891, het 14de jaar van zijn pontificaat

Stap 2:

Voor een beter inzicht in het belang van deze **encycliek** kunnen leerkrachten op 2 manieren te werk gaan:

Leerkrachten kunnen opteren voor:

- een vakoverschrijdende aanpak in de vakken Engels- godsdienst/zedenleer:

De klas werkt in groepjes. Elk groepje vertrekt vanuit een stukje document in het Engels en beantwoordt de vragen. Bedoeling is niet het fragment in detail te begrijpen, maar de kernwoorden op te sporen die een antwoord op de vraag bieden. Het is derhalve ook een oefening in diagonaal lezen.

Elk groepje bepaalt wie nadien rapporteert aan de hele klas.

De voorbereiding per groep neemt 1 lesuur in beslag. *(leesvaardigheid; van de leerlingen wordt naast kennis van het Engels, zin voor synthese en inzicht verwacht)*

Voor de mondelinge rapportering is nog eens 1 lesuur nodig. *(mondelijke vaardigheid)*

Alle leerlingen noteren de antwoorden op een schematische manier.

Groep 1:

In any case we clearly see, and on this there is general agreement, that some opportune remedy must be found quickly for the misery and wretchedness pressing so unjustly on the majority of the working class: for the ancient workingman guilds were abolished in the last century, and no other protective organisation took their place. Public institutions and the laws set aside the ancient religion. Hence, by degrees it has come to pass that working men have been surrendered, isolated and helpless, to the hardheartedness of employers and the greed of unchecked competition. The mischief has been increased by rapacious usury, which, although more than once condemned by the Church, is nevertheless, under a different guise, but with like injustice, still practised by covetous and grasping men. To this must be added that the hiring of labour and the conduct of trade are concentrated in the hands of comparatively few; so that a small number of very rich men have been able to lay upon the teeming masses of the labouring poor a yoke little better than that of slavery itself.

In dit stukje tekst merk je duidelijk welke vaststelling aan de basis ligt van Rerum Novarum. Verwijs naar de tekst.

The misery and wretchedness pressing so unjustly on the majority of the working class

Welke oorzaken hebben- volgens de paus - bijgedragen tot deze situatie?

the ancient workingman guilds were abolished in the last century, and no other protective organisation took their place. Public institutions and the laws set aside the ancient religion hiring of labour and the conduct of trade are concentrated in the hands of comparatively few

Je merkt aan het woordgebruik hoe ernstig de paus de situatie acht. Welk woord toont dat goed aan?

Slavery

To remedy these wrongs the socialists, working on the poor man's envy of the rich, are striving to do away with private property, and contend that individual possessions should become the common property of all,.....

The first and most fundamental principle, therefore, if one would undertake to alleviate the condition of the masses, must be the inviolability of private property.

De paus wijst – wat de oplossing van het probleem betreft – 1 groep met de vinger. Wie?

De socialisten

Wat stelt die groep volgens de paus voor? Gaat de paus daar mee akkoord?

to do away with private property must be the inviolability of private property
maw privaat bezit is onaantastbaar

Waarom wijst hij die groep met de vinger denk je?

De kerk was bang van de invloed van de socialisten: teveel misnoegde katholieken liepen over naar wat de kerk toen de "goddeloze socialisten" noemde.

Groep 2:

Each needs the other: capital cannot do without labour, nor labour without capital. Mutual agreement results in the beauty of good order, while perpetual conflict necessarily produces confusion and savage barbarity. Now, in preventing such strife as this, and in uprooting it, the efficacy of Christian institutions is marvellous and manifold. First of all, there is no intermediary more powerful than religion (whereof the Church is the interpreter and guardian) in drawing the rich and the working class together, by reminding each of its duties to the other, and especially of the obligations of justice. Of these duties, the following bind the proletarian and the worker: fully and faithfully to perform the work which has been freely and equitably agreed upon; never to injure the property, nor to outrage the person, of an employer; never to resort to violence in defending their own cause, nor to engage in riot or disorder; and to have nothing to do with men of evil principles, who work upon the people with artful promises of great results, and excite foolish hopes which usually end in useless regrets and grievous loss. The following duties bind the wealthy owner and the employer: not to look upon their work people as their bondsmen, but to respect in every man his dignity as a person ennobled by Christian character. They are reminded that, according to natural reason and Christian philosophy, working for gain is creditable, not shameful, to a man, since it enables him to earn an honourable livelihood; but to misuse men as though they were things in the pursuit of gain, or to value them solely for their physical powers that is truly shameful and inhuman. Again justice demands that, in dealing with the working man, religion and the good of his soul must be kept in mind.

Hence, the employer is bound to see that the worker has time for his religious duties; that he

be not exposed to corrupting influences and dangerous occasions; and that he be not led away to neglect his home and family, or to squander his earnings. Furthermore, the employer must never tax his work people beyond their strength, or employ them in work unsuited to their sex and age...

Tot wie richt de paus zich in dit stukje van zijn encycliek? Hoe stelt hij dat hun relatie dient te zijn?

- tot hen die geld hebben (capital) en zij die werken (labour)
- er moet wederzijdse overeenstemming zijn (mutual agreement)

De paus wijst beiden op hun plichten. Kan je die uit het fragment halen?

the proletariat and the worker: never to injure the property, nor to outrage the person, of an employer; never to resort to violence in defending their own cause, nor to engage in riot or disorder; and to have nothing to do with men of evil principles, who work upon the people with artful promises of great results, and excite foolish hopes which usually end in useless regrets and grievous loss.

wealthy owner and the employer: not to look upon their work people as their bondsmen, but to respect in every man his dignity

....working for gain is creditable, not shameful, to a man, since it enables him to earn an honourable livelihood; but to misuse men as though they were things in the pursuit of gain, or to value them solely for their physical powers - that is truly shameful and inhuman. Again justice demands that, in dealing with the working man, religion and the good of his soul must be kept in mind. Hence, the employer is bound to see that the worker has time for his religious duties; that he be not exposed to corrupting influences and dangerous occasions; and that he be not led away to neglect his home and family, or to squander his earnings. Furthermore, the employer must never tax his work people beyond their strength, or employ them in work unsuited to their sex

The efficacy of Christian institutions is marvellous and manifold. First of all, there is no intermediary more powerful than religion (whereof the Church is the interpreter and guardian) in drawing the rich and the working class together,.....

Mocht die encycliek toegepast worden – zoals Daens hoopte – dan zou dadelijk heel wat veranderen voor de arbeider. Wat bijvoorbeeld?

- geen uitbuiting van de werkmans maar correcte verloning zodat een degelijk leven kan geleid worden
- gepast werk volgens leeftijd en sex
- zorgen dat er genoeg tijd overblijft voor religieuze beoefening, gezin

Wat is de rol van de kerk, het geloof in deze zaken?

Beter dan de kerk bestaat er dus niet: zij bindt beide groepen.

“It is lawful,” says St. Thomas Aquinas, “for a man to hold private property; and it is also necessary for the carrying on of human existence. But if the question be asked: How must one’s possessions be used? - the Church replies without hesitation in the words of the same holy Doctor: Man should not consider his material possessions as his own, but as common to all, so as to share them without hesitation when others are in need.

Of that which remained, give alms.”(Luke 11:41) It is a duty, not of justice (save in extreme cases), but of Christian charity - a duty not enforced by human law.

“It is more blessed to give than to receive”;(Acts 20:35.) and who will count a kindness done or refused to the poor as done or refused to Himself - “As long as you did it to one of My least brethren you did it to Me.”(Matt.25:40.)

Dat de maatschappij moet veranderen, beseft ook de paus .Wie lijkt hij hier extra aan te porren en waar haalt hij zijn argumentatie?

Sommigen beweren dat hier een zwak punt zit naar echte verandering toe. Waarom?

Men moet rijkdom delen

Thomas van Aquino, de bijbel ... de autoriteiten waarop hij zich beroept.

Als aalmoezen de nood moeten lenigen, dan is de arme man overgeleverd aan naastenliefde en verandert er structureel niets.

Groep 3:

At the present day many there are who, like the heathen of old, seek to blame and condemn the Church for such eminent charity. They would substitute in its stead a system of relief organised by the State. But no human expedients will ever make up for the devotedness and self sacrifice of Christian charity. Charity, as a virtue, pertains to the Church; for virtue it is not, unless it be drawn from the Most Sacred Heart of Jesus Christ; and whosoever turns his back on the Church cannot be near to Christ.

It cannot, however, be doubted that to attain the purpose we are treating of, not only the Church, but all human agencies, must concur. All who are concerned in the matter should be of one mind and according to their ability act together. It is with this, as with providence that governs the world; the results of causes do not usually take place save where all the causes co-operate. It is sufficient, therefore, to inquire what part the State should play in the work of remedy and relief.

The foremost duty, therefore, of the rulers of the State should be to make sure that the laws and institutions, the general character and administration of the commonwealth, shall be such as of themselves to realise public well-being and private prosperity. This is the proper scope of wise statesmanship and is the work of the rulers. Now a State chiefly prospers and thrives through moral rule, well-regulated family life, respect for religion and justice, the moderation and fair imposing of public taxes, the progress of the arts and of trade, the abundant yield of the land-through everything, in fact, which makes the citizens better and happier. Hereby, then, it lies in the power of a ruler to benefit every class in the State, and amongst the rest to promote to the utmost the interests of the poor; and this in virtue of his office, and without being open to suspicion of undue interference - since it is the province of the commonwealth to serve the common good. And the more that is done for the benefit of the working classes by the general laws of the country, the less need will there be to seek for special means to relieve them. As regards the State, the interests of all, whether high or low, are equal. The members of the working classes are citizens by nature and by the same right as the rich; they are real parts, living the life which makes up, through the family, the body of the commonwealth; and it need hardly be said that they are in every city very largely in the majority. It would be irrational to neglect one portion of the citizens and favour another, and therefore the public administration must duly and solicitously provide for the welfare and the comfort of the working classes.

If by a strike of workers or concerted interruption of work there should be imminent danger of disturbance to the public peace; or if circumstances were such as that among the working class the ties of family life were relaxed; if religion were found to suffer through the workers not having time

and opportunity afforded them to practice its duties; if in workshops and factories there were danger to morals through the mixing of the sexes or from other harmful occasions of evil; or if employers laid burdens upon their workmen which were unjust, or degraded them with conditions repugnant to their dignity as human beings; finally, if health were endangered by excessive labour, or by work unsuited to sex or age - in such cases, there can be no question but that, within certain limits, it would be right to invoke the aid and authority of the law. The limits must be determined by the nature of the occasion which calls for the law's interference - the principle being that the law must not undertake more, nor proceed further, than is required for the remedy of the evil or the removal of the mischief.

When work people have recourse to a strike and become voluntarily idle, it is frequently because the hours of labour are too long, or the work too hard, or because they consider their wages insufficient. The grave inconvenience of this not uncommon occurrence should be obviated by public remedial measures; for such paralysing of labour not only affects the masters and their work people alike, but is extremely injurious to trade and to the general interests of the public; moreover, on such occasions, violence and disorder are generally not far distant, and thus it frequently happens that the public peace is imperilled. The laws should forestall and prevent such troubles from arising; they should lend their influence and authority to the removal in good time of the causes which lead to conflicts between employers and employed.

De pauselijke visie getuigt hier van goed psychologisch inzicht. In welke zin?

De Kerk doet wat nodig is (instellingen, de bijbel met duidelijke boodschappen), maar de Staat heeft ook een taak waarbij ze vooral het lot van de armsten voor ogen moeten houden. Het mag wel geen ongepaste inmenging (undue interference) worden.

Waar duikt hier een zeer moderne idee op?

Arm en rijk hebben dezelfde rechten!

Wie moet ingrijpen in de maatschappij, in welke omstandigheden en op welke wijze?

De staat moet met wetten ingrijpen met name als er gevaar is voor de maatschappelijke orde: vb. bij stakingen waarin het gaat om loon, werkuren...

Groep 4:

If we turn not to things external and material, the first thing of all to secure is to save unfortunate working people from the cruelty of men of greed, who use human beings as mere instruments for money-making. It is neither just nor human so to grind men down with excessive labour as to stupefy their minds and wear out their bodies. Man's powers, like his general nature, are limited, and beyond these limits he cannot go. His strength is developed and increased by use and exercise, but only on condition of due intermission and proper rest. Daily labour, therefore, should be so regulated as not to be protracted over longer hours than strength admits. How many and how long the intervals of rest should be must depend on the nature of the work, on circumstances of time and place, and on the health and strength of the workman. Those who work in mines and quarries, and extract coal, stone and metals from the bowels of the earth, should have shorter hours in proportion as their labour is more severe and trying to health. Then, again, the season of the year should be taken into account; for not unfrequently a kind of labour is easy at one time which at another is intolerable or exceedingly difficult. Finally, work which is quite suitable for a strong man cannot rightly be required from a woman or a child. And, in regard to children, great care should be taken not to place them in workshops and factories until their bodies and minds are sufficiently developed. For, just as very rough weather destroys the buds of spring, so does too early an experience of life's hard toil blight the young promise of a child's faculties, and render any true education impossible. Women, again, are not suited for certain occupations; a woman is by nature fitted for home-work, and it is that which is best adapted at once to preserve her modesty and to promote the good bringing up of children and the well-being of the family. As a general principle it may be laid down that a workman ought to have leisure and rest proportionate to the wear and tear of his strength, for waste of strength must be repaired by cessation from hard work.

In het bovenstaande fragment wordt de paus heel concreet en blijkt dat Rome wel degelijk op de hoogte is van echte maatschappelijk problemen. Geef enkele voorbeelden en toon aan dat sommige punten van bekommernis ook deel uitmaken van het programma van de christelijke volkspartij.

- vrouwen en kinderarbeid (ook bij Daens)
- lange werkdagen (ook bij Daens)
- zware fysieke arbeid vergt een andere aanpak
- seizoenen hebben een invloed

For, the result of civil change and revolution has been to divide cities into two classes separated by a wide chasm. On the one side there is the party which holds power because it holds wealth; which has in its grasp the whole of labour and trade; which manipulates for its own benefit and its own purposes all the sources of supply, and which is not without influence even in the administration of the commonwealth. On the other side there is the needy and powerless multitude, sick and sore in spirit and ever ready for disturbance. If working people can be encouraged to look forward to obtaining a share in the land, the consequence will be that the gulf between vast wealth and sheer poverty will be bridged over, and the respective classes will be brought nearer to one another. A further consequence will result in the great abundance of the fruits of the earth.

Men always work harder and more readily when they work on that which belongs to them; nay, they learn to love the very soil that yields in response to the labour of their hands, not only food to eat, but an abundance of good things for themselves and those that are dear to them. That such a spirit of willing labour would add to the produce of the earth and to the wealth of the community is self evident. And a third advantage would spring from this: men would cling to the country in which they were born, for no one would exchange his country for a foreign land if his own afforded him the means of living a decent and happy life. These three important benefits, however, can be reckoned on only provided that a man's means be not drained and exhausted by excessive taxation. The right to possess private property is derived from nature, not from man; and the State has the right to control its use in the interests of the public good alone, but by

no means to absorb it altogether. The State would therefore be unjust and cruel if under the name of taxation it were to deprive the private owner of more than is fair.

De paus is voorstander van privébezit. Welke voordelen biedt dat?

- kloof arm en rijk zal kleiner worden.
- Men werkt liever op zijn eigen grond en zal dus harder werken en dat levert meer opbrengst
- men zal zijn land niet verlaten voor een ander land: wie gelukkig is, verhuist niet.

Hij heeft ook een boodschap voor de staat. Welke?

de belastingen mogen niet te hoog zijn

Groep 5:

We are treating, by means of such associations and organisations as afford opportune aid to those who are in distress, and which draw the two classes more closely together. Among these may be enumerated societies for mutual help; various benevolent foundations established by private persons to provide for the workman, and for his widow or his orphans, in case of sudden calamity, in sickness, and in the event of death; and institutions for the welfare of boys and girls, young people, and those more advanced in years.

The most important of all are workingman unions, for these virtually include all the rest. History attests what excellent results were brought about by the artificers' guilds of olden times. They were the means of affording not only many advantages to the workmen, but in no small degree of promoting the advancement of art, as numerous monuments remain to bear witness. Such unions should be suited to the requirements of this our age - an age of wider education, of different habits, and of far more numerous requirements in daily life. It is gratifying to know that there are actually in existence not a few associations of this nature, consisting either of workmen alone, or of workmen and employers together, but it were greatly to be desired that they should become more numerous and more efficient. We have spoken of them more than once, yet it will be well to explain here how notably they are needed, to show that they exist of their own right, and what should be their organisation and their mode of action.

To sum up, then, we may lay it down as a general and lasting law that working men's associations should be so organised and governed as to furnish the best and most suitable means for attaining what is aimed at, that is to say, for helping each individual member to better his condition to the utmost in body, soul, and property. It is clear that they must pay special and chief attention to the duties of religion and morality, and that social betterment should have this chiefly in view; otherwise they would lose wholly their special character, and end by becoming little better than those societies which take no account whatever of religion. What advantage can it be to a working man to obtain by means of a society material well-being, if he endangers his soul for lack of spiritual food? "What doth it profit a man, if he gain the whole world and suffer the loss of his soul?" (Matt. 16:26.) This, as our Lord teaches, is the mark or character that distinguishes the Christian from the heathen. After all these things do the heathen seek .

... Seek ye first the Kingdom of God and His justice: and all these things shall be added unto you. (Matt. 6:32-33.) Let our associations, then, look first and before all things to God; let religious instruction have there in the foremost place, each one being carefully taught what is his duty to God, what he has to believe, what to hope for, and how he is to work out his salvation; and let all be warned and strengthened with special care against wrong principles and false teaching. Let the working man be urged and led to the worship of God, to the earnest practice of religion, and, among other things, to the keeping holy of Sundays and holy days. Let him learn to reverence and love holy Church, the common Mother of us all; and hence to obey the precepts of the Church, and to frequent the sacraments, since they are the means ordained by God for obtaining forgiveness of sin and for leading a holy life.

Belangrijk in deze Encycliek is dat de paus het belang van “organisaties” behandelt.

Welk soort organisaties heeft hij in het eerste fragment voor ogen denk je ?

liefdadigheidsinstellingen (benevolent foundations) vb. deze die weduwen en wezen helpen

In het tweede fragment verwijst hij naar vroeger. Over welke verenigingen heeft hij het? Hoe legt hij het verband met zijn tijd?

Welke naam is men die nieuwe – enigszins vergelijkbare verenigingen – gaan geven?

De gilden (the artificers' guilds) Zij bestaan niet meer maar de paus geeft aan dat ze zeer nuttig zouden zijn indien ze aangepast zijn aan de moderne noden. Men is die nieuwe verenigingen vakbonden gaan noemen.

Wat moeten volgens de paus organisaties steeds beogen? Lees daarvoor het derde fragment. Hij wordt zelfs heel concreet. In welke zin?

Het volledige welzijn van elk individu, naar lichaam en ziel. Belangrijkste aandacht moet naar religie en moraliteit gaan.

(helping each individual member to better his condition to the utmost in body, soul, and property. It is clear that they must pay special and chief attention to the duties of religion and morality.)

Mensen moeten vb. naar de zondagse mis en ze moeten de sacramenten in ere houden.

Een aanpak binnen het vak geschiedenis en / of godsdienst / zedenleer:

Deze aanpak kan individueel gebeuren, thuis of in de klas.

Als algemene afsluiting wijst de leerkracht best op de belangrijkste conclusies in de visie van de paus. De leerkracht kan dat zelf doen en zo de leerling en tot schematisch noteren aanzetten of hij / zij laat de leerlingen aan het woord.

de paus beklemtoont :

- evenwicht tussen het bestaande liberalisme en het nieuwe socialisme
- werkgever en werknemer
- kapitaal en werk
- lichamelijke en geestelijk welzijn
- het belang van Christelijke naastenliefde
- de rol van de staat: die moet ook zorgen voor het welzijn / de welvaart van de burgers (de liberale principes in de 19^e eeuw zagen het liberalisme zo dat de staat zich niet met sociale vraagstukken diende bezig te houden)

Een aantal belangrijke uitspraken uit deze encycliek, verzameld en op een rij gezet.

door: Wim Sweers

Over de maatschappelijke strijd

“Het streven naar nieuwe toestanden”, schrijft PAUS LEO XIII mei 1891 in zijn encycliek Rerum Novarum, dat zich al geruime tijd alom in de wereld openbaart, moest wel (nadat het op

staatkundig gebied zijn verderfelijke invloed had doen gevoelen) ingrijpen op het gebied der staathuishoudkunde.

Verschillende omstandigheden droegen daartoe

bij: de nijverheid heeft door de verbetering van de technische hulpmiddelen en een nieuwe manier van produceren een flinke vooruitgang geboekt; de onderlinge verhouding tussen de bezittende klassen en de arbeiders hebben een wezenlijke verandering ondergaan; "Het kapitaal bevindt zich in handen van betrekkelijk weinigen, terwijl de grote menigte verarmt."

"Daarbij wordt iedere dag het zelfgevoel van de arbeiders sterker; zij zijn zich van hun macht bewust, de zedelijkheid neemt af, zij

organiseren zich steeds hechter. Dit alles samen is oorzaak van

maatschappelijke strijd, waarvan wij getuigen zijn. Wat in deze strijd op het spel staat wordt ons duidelijk, als wij de onrust nagaan, die aller gemoed bij een blik in de toekomst vervult. Alom is men met het vraagstuk bezig: in de kringen van geleerden, op congressen van vakmensen, in volksvergaderingen, in de wetgevende lichamen, in de vorstenraden."

"Het arbeidersvraagstuk is in de volste betekenis van het woord het eerste, het voornaamste probleem van onze tijd. - Reeds vroeger, Eerw. Broeder, hebben Wij, met het oog op het heil van de Kerk en het algemeen belang, het woord genomen, om in Onze Encyclieken over het Staatsgezag, over de vrijheid, over de Christelijke Staat en andere daarmee verwante onderwerpen, de dwaallering en van onze tijd aan te wijzen en te bestrijden. Wij achten het om dezelfde reden nuttig, in dit schrijven hetzelfde te doen met betrekking tot het arbeidersvraagstuk. - Dit onderwerp werd weliswaar reeds in andere stukken, die van Ons uitgingen aangeroerd, - thans evenwel is het Ons voornemen, Ons daarover volledig, naar de eis van Ons apostolisch ambt, uit te spreken."

"Wij willen de beginselen blootleggen, die moeten leiden tot een juiste en billijke oplossing van de strijdsvraag. Het probleem is ongetwijfeld moeilijk en vol gevaren; moeilijk, omdat het aanwijzen van recht en plicht in de onderlinge verhouding van rijken en armen, van kapitaal en arbeid inderdaad geen geringe taak genoemd mag worden, - vol gevaren, omdat een woelzieke Partij maar al te gemakkelijk erin slaagt de volksmening op een dwaalspoor te brengen, teneinde de geest van oproer en verzet onder de ontevreden menigte op te roepen. Intussen is iedereen ervan overtuigd, dat er geholpen moet worden. - meer nog; er moet spoedig en afdoende word geholpen, omdat ten gevolge van de wanverhoudingen, ontelbare mensen een ellendig en onwaardig bestaan leiden. Tot zover de Paus in de inleiding van zijn encycliek. Daarna geeft hij een analyse van het vraagstuk met daaraan gekoppelde oplossingen die de Kerk voorstaat. Hier volgt een selectie van zaken waarover in de encycliek uitspraken worden gedaan."

Over de behoeften van de mens

"Voor de mens heeft elke dag zijn noodwendigheden; vandaag bevredigd, wagen zij morgen een nieuwe bevrediging. De natuur behoort derhalve de mens een blijven de, nooit uit te putten bron ter voldoening aan die noodwendigheden aan te wijzen, - en zulk een bron kan slechts de grond zijn met de gaven, die er onophoudelijk door worden voortgebracht."

Over de arbeiders en hun organisatie

"In de omwenteling der vorige eeuw werden de bestaande gilden der arbeidende klassen vernietigd, geen nieuwe verenigingen traden ervoor in de plaats, de maatschappij en de wetgeving ont deden zich hoe langer hoe meer van de voorvaderlijke godsdienst; en zo gebeurde het, dat handwerk en arbeid allengs, eenzaam en onbeschermd, ten prooi vielen aan de

gevoelloosheid der bezitters en aan de teugelloze hebzucht van de concurrentie.”
“De meesters en de arbeiders moeten tot een vredelievende oplossing van het waagstuk meewerken door maatregelen en hulpmiddelen die de nood zo veel mogelijk opheffen en de ene klasse tot de andere doen toenaderen. Vroeger hebben de verenigingen van handwerkslieden en arbeiders lange tijd een vruchtbare werkzaamheid ontwikkeld. Natuurlijk kunnen de oude gilden niet weer in hun vorige toestand in het leven worden geroepen. Maar het is noodzakelijk, de gilde verenigingen, onder behoud van de oude geest die haar bezielde, met de tegenwoordige behoeften in overeenstemming te brengen”.

Over het kapitalisme

“Daarbij kwam de alles verslindende woeker het kwaad verergeren. En heeft de kerk herhaaldelijk reeds haar veroordeling over dit euvel uitgesproken, een onverzadigbare en winstziek kapitalisme gaat nochtans in onze dagen - zij het in een andere vorm dan voorheen - door met het oude spel. Zo zijn productie en handel schier het monopolie geworden van enige weinigen en zo konden enkele bezitters van onmetelijke schatten de massa's van het proletariaat een juk opleggen, dat maar weinig van dat van de slaven verschilt.”

Over de socialisten

“Ter genezing van die kwaal - aldus leren de socialisten, wier streven het is de noodlijdenden op te zetten tegen de vermogenden - is het nodig, dat elk privaat bezit ophoudt, om plaats te maken voor een gemeenschap van goederen, die door vertegenwoordigers van de gemeente en door de bestuurders van de Staten zou moeten worden ingevoerd. Bij zulk een overdragen van alle bezit - zo beweren zij - zouden alle misstanden kunnen worden verholpen, door het vermogen en de voordelen ervan gelijkmatig te verdelen tussen de leden van de gemeenschap. Intussen is het er verre van, dat een dergelijk program ook maar iets tot oplossing van het waagstuk zou bijdragen; veeleer zullen de werkende klassen er zelfs door worden benadeeld; bovendien is het onrechtvaardig. Omdat het inbreuk maakt op een rechtmatig bezit; uiteindelijk is het tegen de orde in de Staat, ja het bedreigt de Staten met algehele ondergang.”

“Wanneer de socialisten er naar streven alle privaat bezit tot gemeengoed te maken, dan moet het lot van de werkman worden verergerd in plaats van verbeterd. Immers, aan de werkman wordt dan de bevoegdheid ontnomen om over zijn verworven loon naar goeddunken te beschikken; hem wordt dan het vooruitzicht en de macht ontnomen, om zijn kleine vermogen te vergroten, en zich door vlijt tot een betere positie te verheffen. Wat zwaarder weegt, het door de socialisten aangeboden geneesmiddel is blijkbaar in strijd met de rechtvaardigheid, want het recht tot bezit van privaat eigendom is de mens van nature geschonken.”

Over recht op bezit

“Juist omdat de mens met verstand begaafd is, zijn hem de goederen niet enkel ten gebruike gegeven, gelijk aan de dieren, maar heeft hij een persoonlijk recht op bezit, niet enkel van de dingen, die door het gebruik verloren gaan, maar ook van zaken die, na gebruikt te zijn, blijven bestaan. Dit wordt ons nog duidelijker, wanneer wij de natuur van de mens in zich nader betrachten. Daar de mens met zijn denken ontelbare zaken omvat, en de tegenwoordige dingen met de toekomst in verband weet te brengen, en meester is van zijn handelingen, ligt het in zijn macht, uit de verschillende dingen die keuze te doen, welke hij tot zijn eigen welzijn, niet enkel voor het tegenwoordige, maar ook voor de toekomst het meest dienstig acht.”

Over de grondeigendom

“Hieruit volgt, dat het recht op persoonlijk grondbezit bestaan moet; er moeten rechten kunnen worden verworven, niet alleen op de eigendom van hetgeen door de bodem wordt voortgebracht, maar ook op de bodem zelf. Wat toch de mens een veilig voortbestaan van zijn levensonderhoud ook in de toekomst waarborgt, dat is slechts de grond met zijn voortbrengingskracht. Wendt nu de mens zijn lichaams- en geesteskracht aan, dan verkrijgt hij daardoor juist de eigendom over het gedeelte dat door hem werd bewerkt; hij heeft er bij wijze van spreken het stempel van zijn arbeid opgedrukt. Het is derhalve ten volle rechtmatig dat dit gedeelte van de grond zijn eigendom - en zijn recht erop onaantastbaar blijven.”

Stichting Sociale Databank Nederland

Site adres: [http:// www.sdnl.nl/ gv3k91-2.htm](http://www.sdnl.nl/gv3k91-2.htm) E-mailadres: w.sweers2@chello.nl

Westkade 227, 1273 RJ Huizen (NH)

Tel.: (31)-35-5268153 - Fax: 035-5244142

